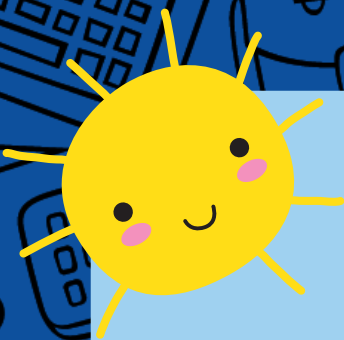

Kaikki oppii!

**Pidennetty oppivelvollisuus
ja oppimisen mahdollisuudet**

Sisältö

Lukijalle	3
Oppimisen tuki	4
Pidennettyyn oppivelvollisuuteen hakeminen	6
Pidennetty oppivelvollisuus käytännössä	7
Pohditaan esiopetuksen aikana	8
Esimerkkitarina: Maisan polku koululaiseksi	10
Varhaiskasvatus	12
Esiopetus	13
Perusopetus	14
Oppiaineittain ja toiminta-alueittain järjestettävä opetus	15
Esimerkkitarina jatkuu: Maisan koulupolku	17
Pidennetty oppivelvollisuus	19
Erityisen tuen päätös	20
Pedagoginen selvitys	21
HOJKS	22
Perusopetuksen aloittaminen vuotta säädettyä myöhemmin (POL 27 §)	23
Oppimisen tuen kolmiportaisuus: tuen tasot	24
Toiminta-alueittain järjestettävä opetus	24
Erityiset opetusjärjestelyt (POL 18 §)	25
Opiskeluhoolto	25
Aamu- ja iltapäivätoiminta	26
Opetuksen yhteistyötahoja	27
Otteita perusopetuslaista (POL 1998/628)	28
Hyödyllisiä materiaaleja ja linkkejä	30
Lähteet	31

LUKIJALLE

Tämän oppaan tarkoituksena on antaa tietoa huomioitavista asioista, kun suunnitellaan vaikeasti vammaisen tai vakavasti sairaan lapsen koulupolku. Opas on suunnattu huoltajille, kuntoutustyön ja terveydenhoidon ammattilaisille, varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstölle.

Kun perheeseen syntyy vaikeasti vammaisen tai vakavasti sairais lapsi, moni arkinen asia vaatii huomioimista, terveys- ja kuntoutustyöntekijöiltä tarvitaan ohjeistusta sekä lisäksi kasvun ja oppimisen tukemiseksi tarvitaan hallinnollisia päätöksiä. Myös lapsen koulupolku vaatii huolellista suunnittelua. Suunnitteluvaiheessa pohditaan esiopetuksen toteutumista sekä sitä, millainen luokka ja oppimisympäristö olisi lapselle paras mahdollinen perusopetuksessa, mitä apuvälineitä päiväkotiin tai kouluun tarvitaan ja millainen opetus sopii lapselle. Vaikeasti vammaisen tai sairais lapsi hyötyy mahdollisesti myös pidennetystä oppivelvollisuudesta, joka lakisääteisyytensä ansiosta turvaa lapsen oikeuden esimerkiksi pienempään ryhmäkokoon.

Tässä oppaassa kuvataan, miten pidennetty oppivelvollisuus vaikuttaa lapsen opintopolkuun. Oppaassa kerrotaan esimerkiksi siitä, millaisia vaihtoehtoja lapsella on esiopetuksen kestossa ennen perusopetuksen aloittamista. Oppaassa kerrotaan myös lyhyesti perusopetuksen opetussuunnitelmavaihtoehtoista. Lapsen koulupolun varrella laaditaan monia asiakirjoja, joiden tavoitteena on kuvata, kuinka lapsen kouluarki ja opetus käytännössä järjestetään. Oppaassa havainnollistetaan, miten erityisen tuen päätös mahdollistaa oppimisen tuen lapselle esi- ja perusopetuksessa. Lisäksi oppaassa kerrotaan opetukseen ja hallinnollisiin päätöksiin liittyvistä asiakirjoista sekä termeistä, joita käytetään esi- ja perusopetuksessa.

Opas on kirjoitettu osana VIP-verkoston toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen teemaryhmän toimintaa.

OPPIMISEN TUKEA

Esi- ja perusopetuksessa lapsella on oikeus oppimisen ja toimintakykynsä ylläpitämisen tukeen. Suomessa **kasvun, oppimisen ja koulunkäynnin tuki** on jaettu kolmeen tasoon: **yleinen, tehostettu ja erityinen tuki**. Tässä oppaassa pohditaan erityisen tuen tasolla olevan, vaikeasti vammaisen tai vakavasti sairaan lapsen esi- ja perusopetuksen järjestämistä.

Erityinen tuki on lapsen kasvun, oppimisen ja koulunkäynnin tuen vahvin tukimuoto, joka muodostuu erityisopetuksesta ja lapsen tarvitsemasta muusta tuesta. Erityisopetus on oppimisen tukea, muu tuki puolestaan lapsen toimintakyvyn ylläpitämisen tukemista, esimerkiksi päivittäisten taitojen harjoittelua. Lapselle laaditaan opetuksen järjestäjän puolesta yhteistyössä huoltajien kanssa **erityisen tuen päätös**, jossa päätetään lapsen (esi)opetuspaikka ja se, miten opetus järjestetään. Erityisen tuen päätöksestä näkyy myös tarve avustukseen ja apuvälineisiin sekä esimerkiksi Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin tukipalvelut.

Lapsen tulevan koulupolun suunnittelu voidaan aloittaa jo sinä vuonna, kun lapsi täyttää 4 vuotta. Varhainen suunnittelu antaa lapsen asuinkunnan opetuksen järjestäjälle mahdollisuuden pohtia, millainen opetuspaikka palvelisi lasta parhaiten esi- ja perusopetuksessa. Opetuspaikkana voi olla esiopetusvaiheessa esimerkiksi päiväkotia, koulu tai muu esiopetusta antava yksikkö. Pohdinnassa huomioidaan lapsen yksilölliset tarpeet opetusryhmän kokoon ja oppimisympäristöön liittyen eli asioita, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä.

Erityisen tuen päätöksessä päätetään myös pidennetystä oppivelvollisuudesta. **Pidennetty oppivelvollisuus** tarkoittaa oppivelvollisuuden alkamista vuotta säädettyä aiemmin eli sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta. Yleisesti oppivelvollisuus alkaa lapsilla vuotta myöhemmin eli samana vuonna, kun siirrytään esiopetuksesta perusopetukseen. Pidennettyä oppivelvollisuutta suositellaan lapselle, jolla on vaikea kehitysvamma tai vakava sairaus tai kehityksessään viivettä. Pidennetyn oppivelvollisuuden tarkoituksena on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Usein pidennettyyn oppivelvollisuuteen siirrytään ennen esiopetuksen alkamista. Poikkeustapauksessa pidennettyyn oppivelvollisuuteen siirtyminen on mahdollista myös esi- ja perusopetuksen aikana.

Erityisen tuen päätöksen saaneelle lapselle laaditaan esiopetuksessa HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Jos esiopetuksessa oleva lapsi tarvitsee lisäksi osa-aikaista varhaiskasvatusta, tulee hänelle laatia lain mukaan myös lapsen VASU eli varhaiskasvatuksen suunnitelma. Lapsen VASUun kirjataan hänen tarvitsema tuki. Tämä velvoite koskee sekä tukea tarvitsevia että ylipäättään esiopetuksessa olevia lapsia. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on hyvä pohtia, miten tämä lain velvoite toteutetaan. Vaihtoehtona on, että tehdään erilliset suunnitelmat tai laaditaan lomakkeet, jotka kattavat nämä molemmat suunnitelmat. Suunnitelmat voidaan laatia siten, että ensimmäiset sivut koskevat esiopetuksen osuutta ja seuraavilla sivuilla kuvataan, miten varhaiskasvatus toteutetaan. Perustiedot ovat kuitenkin samat molemmissa lomakkeissa. Henkilöstö ottaa huomioon työskentelyssään lapsen päivän kokonaisuutena.

Mikäli sinulla herää kysymyksiä, jotka koskevat oman lapsesi tai asiakkaasi oppimisen ja toimintakyvyn tukemista, ota yhteyttä paikalliseen varhaiskasvatuksen tai esi- ja perusopetuksen asiakaspalveluun tai palvelunohjaukseen, varhaiskasvatuksen erityisopettajaan tai lapsen terveydenhuollon moniammatillisen ryhmän asiantuntijoihin.

Käsitteistä voit lukea lisää tämän oppaan ”Mitä tarkoittaa”-osuudesta alkaen sivulta 19.

PIDENNETTYYN OPPIVELVOLLISUUTEEN HAKEMINEN LAPSEN OLLESSA VARHAISKASVATUKSESSA

- Huoltaja ilmoittaa asuinkuntansa opetuksen järjestäjälle lapsensa erityisen tuen sekä pidennetyn oppivelvollisuuden tarpeesta.
 - Voit kysyä asuinkuntasi käytänteistä myös kunnan varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen asiakaspalvelusta tai palvelunohjauksesta.
 - Terveydenhuollon moniammatillisen ryhmän vastuulla on auttaa huoltajia, kun ilmoitetaan pidennetyn oppivelvollisuuden tarpeesta opetuksen järjestäjälle.
- Huoltaja liittää hakemukseen tarvittavat asiantuntijalausunnat lääkäriltä tai psykologilta, joilla lapsen vammaisuuden tai sairauden aste määritellään. Asiantuntijalausuntojen hankkimisessa auttaa lapsen parissa toimiva terveydenhuollon moniammatillinen ryhmä (esimerkiksi kuntoutusohjaaja, lääkäri).
- Opetuksen järjestäjä järjestää lapsen ja huoltajien kuulemistilaisuuden, jossa käsitellään sekä pidennetyn oppivelvollisuuden että erityisen tuen päätöstä, päätösten sisältöjä ja perusteluja. Lasta kuullaan hänen ikä kautensa ja edellytystensä mukaisesti.
- Erityisen tuen päätöksessä päätetään useista lapsen oikeusturvan tai resurssien käytön kannalta keskeisistä asioista. Pidennetystä oppivelvollisuudesta päätetään osana erityisen tuen päätöstä.
- Erityisen tuen päätökseen merkitään, että pidennetty oppivelvollisuus alkaa 1.8. sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta.
- Opetuksen järjestäjä päättää lapsen esiopetuspaikasta erityisen tuen päätöksessä.

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS KÄYTÄNNÖSSÄ

5-vuotias

Huoltajien valinnan mukaan

- Lapsi voi aloittaa maksuttoman, oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen.
- Lapselle on tehty erityisen tuen päätös. Erityisen tuen päätöksessä on maininta, että lapsen pidennetty oppivelvollisuus alkaa 1.8. sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta.

Lapselle tehdään esiopetuksessa henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Jos esiopetuksessa oleva lapsi tarvitsee tämän lisäksi osa-aikaista varhaiskasvatusta, tulee hänelle laatia lain mukaan myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelma eli VASU. HUOM! HOJKS ja VASU voivat olla yhteinen asiakirja, joissa molemmat on kirjattu omina osuuksinaan.

TAI

- Lapsi jatkaa varhaiskasvatuksessa. Lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma eli VASU.
- Lapsen erityisen tuen päätöksessä on maininta, että erityisen tuen antaminen esi- ja perusopetuksessa ja pidennetty oppivelvollisuus alkavat 1.8. sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta.

6-vuotias

- Pidennetty oppivelvollisuus alkaa 1.8. sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta.
- Lapsi on pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvassa **esiopetuksessa**.
- Lapsi saa erityistä tukea ja hänelle tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS (pohjautuu esiopetuksen opetussuunnitelmaan).
- Jos esiopetuksessa oleva lapsi tarvitsee tämän lisäksi osa-aikaista varhaiskasvatusta, tulee hänelle laatia lain mukaan myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelma eli VASU.

HUOM! HOJKS ja VASU voivat olla yhteinen asiakirja, joissa molemmat on kirjattu omina osuuksinaan.

POHDITAAN ESIOPETUKSEN AIKANA:

6-vuotias

- **Siirtykö lapsi perusopetuksen piiriin yhden esiopetusvuoden jälkeen sinä vuonna, kun hän täyttää 7 vuotta?**
 - Millainen oppimisympäristö sopii lapselle?
 - Tarvitaanko erityisen tuen päätöksen tarkistamista, jos siirrytään perusopetukseen?
- **Hyötykö lapsi esiopetuksessa jatkamisesta seuraavanakin lukuvuonna?**
 - Jos on lapsen edun mukaista jatkaa seuraavana lukuvuonna esiopetuksessa, tehdään perusopetuslain 27 §:n mukainen päätös **aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin. Tähän päätökseen tarvitaan perusteluksi psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys.**
 - Millainen oppimisympäristö valitaan?
 - Tarvitaanko erityisen tuen päätöksen tarkistamista, jos lapsi jatkaa esiopetuksessa?

HUOM! Mikäli lapsi on osallistunut oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen 5-vuotiaana, on ns. kolmas esiopetusvuosi mahdollinen vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa esimerkiksi silloin, jos lapsella on paljon poissaoloja esiopetuksesta. Kolmas esiopetusvuosi on mahdollinen perusopetuslain 27 §:n mukaisella päätöksellä (oppivelvollisuuden aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin). Päätöksen tulee pohjautua psykologiseen tai lääketieteelliseen selvitykseen sekä harkintaan siitä, että lapsella on paremmat valmiudet opiskella vaativammin tavoittein perusopetuksen alkaessa ja selviytyä koulunkäynnistä paremmin kolmannen esiopetusvuoden jälkeen.

7-vuotias

- **Lapsi jatkaa esiopetuksessa** perusopetuslain 27 §:n mukaisen päätöksen mukaisesti.
- Lapsen pääsääntöisestä esiopetusryhmästä, toisin sanoen opetuspaikasta, päätetään erityisen tuen päätöksessä.
- Erityisen tuen päätös tarkistetaan tarvittaessa.

TAI

- Lapsi **siirtyy perusopetuksen piiriin.**
- Oppilas opiskelee perusopetuksessa **joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain** järjestettävässä opetuksessa.

- Oppilaan pääsääntöisestä opetusryhmästä, toisin sanoen opetuspaikasta, päätetään erityisen tuen päätöksessä.
- Oppilaan erityisen tuen päätös tarkistetaan tarvittaessa lukuvuoden aikana (esim. oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen, tarvittaessa siirtyminen toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen)

8-vuotias

Mikäli lapselle on haettu päätös perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin (POL 27 §), lapsi aloittaa perusopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Lapsi aloittaa ensimmäisen luokan vuotta ikätovereitaan myöhemmin ja myös perusopetus ja oppivelvollisuus päättyvät vuotta ikätovereita myöhemmin.

- Oppilaan opetus järjestetään perusopetuksessa joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain.
- Oppilaan pääsääntöisestä opetusryhmästä, toisin sanoen opetuspaikasta, päätetään erityisen tuen päätöksessä.
- Oppilaan erityisen tuen päätös tarkistetaan tarvittaessa lukuvuoden aikana (esim. oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen, tarvittaessa siirtyminen toiminta-alueittaiseen opetukseen, avustajapalvelut, apuvälineet).

Mikäli esi- tai perusopetuksen aikana havaitaan, että lapsi hyötyisi pidennetystä oppivelvollisuudesta:

- Huoltaja ilmoittaa lapsen pidennetyn oppivelvollisuuden ja erityisen tuen tarpeesta asuinkuntansa opetuksen järjestäjälle.
- Huoltaja hankkii tarvittavat asiantuntijalausunnot, joilla lapsen vammaisuuden tai sairauden aste määritellään.
- Huoltajalle ja lapselle järjestetään kuulemistilaisuus.
- Opetuksen järjestäjä päättää lapsen opetuspaikasta erityisen tuen päätöksessä.

Katso kuvio ”Esi- ja perusopetuksen polku ja tarvittavat päätökset” www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus tai tämän oppaan sivulta 18.

Esimerkkitarina: MAISAN POLKU KOULULAISEKSI

Moi!

Tässä on meidän perhe: äiti Satu, isä Ville ja lapset Maisa ja Malla. Maisa ja Malla ovat kaksosia, jotka syntyivät 10 viikkoa ennen laskettua aikaa. Malla etenee touhuissaan ja tomissaan ikätasoisesti. Maisalla todettiin syntymän jälkeen aivovaurio, jonka seurauksena hänellä on CP-vamma. Maisa tarvitsee liikkumisen apuvälineeksi pyörätuolia, hän kommunikoi ja on vuorovaikutuksessa yksittäisillä sanoilla ja lyhyillä lauseilla, äännähdyksillä sekä ilmeillä ja eleillä. Maisa hahmottaa selkeitä kuvia sekä esineitä lähietäisyydeltä. Maisa nauttii, kun saa olla aikuisen kanssa kahden. Hän ärsyyntyy kovista äänistä ja vilinästä.

Meistä on ollut hienoa, kun tytöt olivat samassa päiväkotiryhmässä. Varhaiskasvatuksen työntekijät tulivat tutuiksi ja arki helpottui, kun oli vain yksi hoitopaikkapysähdys ennen töihin menoa. Mallalta kuultiin päivän tapahtumat ja se helpotti myös Maisan kanssa kommunikointia.

Kun Maisa ja Malla olivat 4-vuotiaita, päiväkodilla pidetyssä palaverissa kerrottiin, että Maisa voisi aloittaa jo 5-vuotiaana esikoulun. Meistä tämä tuntui ensin hassulta! Miksi Maisa menisi jo esikouluun, kun moni arkinen asia oli hänelle haastavaa? Palaverissa varhaiskasvatuksen erityisopettaja, Maisan terapeutit ja kuntoutusohjaaja sairaalasta kertoivat, että vuotta aiemmin aloitettu esiopetus tukisi Maisan kasvua ja kehitystä koululaiseksi. Käytännössä meidän vanhempien tuli hakea Maisalle kunnan opetusjohtajalta päätöstä pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisestä tuesta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja auttoi meitä hakupapereiden täyttämisessä ja sairaalan kuntoutusohjaaja huolehti meille ajan Maisan hoidosta vastaavalle lääkärille. Lääkäri kirjoitti Maisalle lausunnon vaikeasta vammasta. Samalla todettiin, että Maisalla oli näkövamma. Maisa kävi myös psykologin arvioinneissa, joista saimme lisätietoa Maisan taidoista koulupolun suunnittelun avuksi.

Keväällä meillä oli opetusjohtajan kanssa tapaaminen, jonne otimme Maisan mukaan. Tapaamisessa, jota kutsuttiin huoltajan kuulemiseksi, kävimme läpi pidennettyyn oppivelvollisuuteen ja erityisen tuen päätökseen liittyviä asioita, kuten tarvitseeko Maisa apua ja tukea oppimisen ja toimintakyvyn ylläpitämiseen. Tapaamisessa kysyttiin, että haluaisimmeko, että Maisa aloittaisi esiopetuksen ensi syksynä? Esiopetuksen aloittaminen on mahdollista sinä vuonna, kun lapsi täyttää 5 vuotta. Vastasimme, että kyllä!

Elokuussa Maisa aloitti esiopetuksen samassa tutussa päiväkotiryhmässä. Malla oli samassa ryhmässä 5-vuotiaiden toimintaryhmissä ja Maisa virallisesti eskarissa. Esikoulun aloittamisen myötä Maisalle tehtiin HOJKS, jossa näkyivät Maisan esiopetuksen tavoitteet. Maisan tavoitteena oli vaihtoehdoista valitseminen, tervehtiminen, silmä-käsiyhteistyön harjoittelu sekä sosiaalisissa tilanteissa oman vuoron odottaminen. Lisäksi HOJKSiin oli kirjattu, minkä verran var-

haiskasvatuksen erityisopettaja on Maisan kanssa ja miten Maisan esiopetusta käytännössä järjestetään päiväkodilla. Maisa osallistui välillä samaan toimintaan kuin Malla, ja toisinaan hän oli mukana 3–4-vuotiaiden toiminnassa tai esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajan kanssa ihan kahdestaan. Maisalle tehtiin myös VASU aamu- ja iltapäivän varhaiskasvatuksen ajaksi. VASU oli HOJKSin kanssa samassa asiakirjassa omana osuutenaan.

Maisan ensimmäisen esiopetusvuoden keväällä kokoonnuimme palaveriin, johon tuli myös koulun erityisopettaja. Erityisopettaja suositteli, että Maisa siirtyisi toisena esiopetusvuotenaan jo koulun puolelle. Meitä ajatus hirvitti, sillä erityisopettajan ehdottama Sydänmäen koulu sijaitsi toisella puolella kaupunkia eikä Maisa tuntenut koulusta ketään. Lisäksi Maisan kuljettaminen ja hakeminen koulusta olisi haastavaa. Erityisopettaja kertoi, että koulussa oli hyvät ja esteettömät tilat sekä sopiva opetusryhmä Maisalle. Päiväkodista myös suositeltiin Sydänmäen kouluun siirtymistä, sillä Maisan esiopetuspaikka päiväkodissa muuttuisi. Seuraavana vuonna päiväkodin eskariryhmä sijaitsisi rakennuksen toisessa kerroksessa, ja ryhmä olisi aika vilkas ja äänekäs. Palaverissa myös juteltiin koulumatkasta: Maisalle voitaisiin hakea koulukyyditystä uuteen esiopetuspaikkaan.

Kävimme koko perheellä tutustumassa kouluun ja luokkaan. Käynnin jälkeen olimme sitä mieltä, että tämä luokka olisi Maisalle oikea paikka. Maisakin oli aivan innoissaan luokan tavaroista, etenkin aurinkokeinusta.

Keväällä päiväkodilla pidettiin palaveri, jossa meitä huoltajia kuultiin Maisan pedagogiseen selvitykseen liittyvissä asioissa. Totesimme, että Maisa tarvitsee apuvälineitä kouluun (seisomateline, kohopulpetti, työtuoli, kohdevalo) sekä koulunkäynninohjaajan apua kaikessa päivittäisessä toiminnassaan koulussa. Lisäksi Maisa tarvitsee koulukyydin ja iltapäivähoitoa. Saimme kesän alussa Maisan uuden erityisen tuen päätöksen, jossa Maisan esikoulupaikaksi ja myöhemmin perusopetuksen opetuspaikaksi oli kirjattu Sydänmäen koulu. Erityisen tuen päätökseen oli kirjattu myös koulunkäynninohjaajan antama tuki, Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin tukipalvelut, pidennetty oppivelvollisuus sekä apuvälineet.

Seuraavana syksynä Malla meni tuttuun päiväkotiin eskariryhmään ja Maisa kulki taksilla Sydänmäen kouluun omaan luokkaansa. Maisan luokalla oli yhteensä kuusi lasta, joista kaikki muut olivat 1–3-luokkalaisia. Lukuvuoden päätteeksi molemmat tytöt saivat osallistumistodistukset esiopetuksesta. Malla siirtyi seuraavana syksyllä omaan lähikouluun ensimmäiselle luokalle. Maisa jatkoi ensimmäiselle luokalle samassa ryhmässä ja saman opettajan kanssa kuin esiopetuksessa.

VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on 0–6-vuotiaan lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatus tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimena varhaiskasvatustoimintana kuten esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana.

Kun lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen, hänelle tehdään varhaiskasvatuksen suunnitelma eli VASU. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018):

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lähde: www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

ESIOPETUS

Esiopetuksessa noudatetaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Esiopetuksen tavoitteena on antaa lapselle valmiuksia ja taitoja, jotka tukevat lapsen siirtymistä perusopetukseen eli koulupolulle. Esiopetukseen voi osallistua sekä päiväkodeissa että kouluissa. Perusopetusasetuksen (852/1998) 3 §:n 2 momentin mukaan esiopetusta annetaan vähintään 700 tuntia vuodessa. Esiopetuksessa oppimisen tuen tasona voi olla yleinen, tehostettu tai erityinen tuki. Erityisen tuen tasolla olevan lapsen esiopetuspaikasta päätetään erityisen tuen päätöksessä. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen esiopetus kestää 1–2 vuotta.

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja hyödynnetään lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen toteutuksessa. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista voit lukea tarkemmin esiopetuksen sisällöistä ja tavoitteista sekä toteuttamistavoista.

Lapsen saama tuki kasvuille, oppimiselle ja toimintakyvylle liittyvät lapsen arjessa vahvasti yhteen. Esiopetuksessa lapselle asetetaan oppimiseen ja toimintakyvyn ylläpitämiseen yksilöllisiä oppimisen tavoitteita, jotka kirjataan henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan eli HOJKSiin. Jos esiopetuksessa oleva lapsi tarvitsee tämän lisäksi osa-aikaista varhaiskasvatusta, tulee hänelle laatia lain mukaan myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelma eli VASU. HOJKS ja VASU voivat olla myös yhteisessä asiakirjassa, molemmat omina osuuksinaan kirjattuna.

Vaikka lapsi olisi esiopetuksessa perusopetuksen luokassa koulussa, opetusta ei voi järjestää oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Oppiaineittain tai toiminta-alueittain järjestettävä opetus on mahdollista vasta peruskoulun ensimmäiseltä luokalta alkaen. Esiopetuksessa lapsella on aina esiopetuksen opetussuunnitelmaan pohjautuvat oppimistavoitteet. Koulussa järjestettävässä aamu- ja/tai iltapäiväkerhotoiminnassa ei esi-kouluun osallistuvalla lapsella laadita VASUa, sillä kerhotoiminta ei ole varhaiskasvatuslain alaista toimintaa.

Lähde: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-esiopetus

PERUSOPETUS

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva lapsi voi aloittaa perusopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää 7 vuotta. Perusopetuksen alkaessa lapsi noudattaa joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen opetussuunnitelmaa.

Oppiaineittain järjestettävässä opetuksessa opiskellaan oppiaineita kuten esimerkiksi äidinkieltä, matematiikkaa ja taito- ja taideaineita. Oppiaineittain järjestetyn opetuksen tavoitteista ja sisällöistä voit lukea paikallisesta perusopetuksen opetussuunnitelmasta.

Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Toiminta-alueittaisessa opetuksessa ei ole oppiaineita vaan toiminta-alueita (motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot sekä kognitiiviset taidot). Toiminta-alueittaisen opetuksen tavoitteet ovat jokaisella oppilaalla yksilölliset ja ne määritellään toiminta-alueittain. Tavoitteet ja opetuksen sisältö kuvataan oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa eli HOJKSissa. Myös toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen sisällöistä voit lukea paikallisesta perusopetuksen opetussuunnitelmasta.

Päätös lapselle sopivimmasta tavasta järjestää opetus tehdään yhteistyössä huoltajan kanssa. Mikäli lapselle valitaan toiminta-alueittainen opetus, siitä päätetään erityisen tuen päätöksessä.

OPPIAINEITTAIN JA TOIMINTA-ALUEITTAIN JÄRJESTETTÄVÄ OPETUS

Oppiaineittain järjestettävä opetus	Toiminta-alueittain järjestettävä opetus
Oppilas voi saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea.	Oppilas saa aina erityistä tukea.
Pidennetty oppivelvollisuus ei ole välttämätön.	Oppilaalla on päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta.
Pidennetty oppivelvollisuus mahdollistaa opiskelun oppiainekokonaisuuksittain (paikallinen opetussuunnitelma määrittää) sekä oppilas voidaan vapauttaa toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opiskelusta.	
Sekä pelkkää erityistä tukea saavan oppilaan että myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden luokkakoot on säädetty perusopetusasetuksessa (2 §, 2 ja 3 mom).	Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan luokkakoot säädetty perusopetusasetuksessa (2§, 3 mom).
Viikkotuntimäärä paikallisen opetussuunnitelman ja luokkatason mukaan.	Viikkotuntimäärä paikallisen opetussuunnitelman ja luokkatason mukaan.
Viikkotuntimäärää voidaan vähentää POL 18 §:n mukaisella päätöksellä esimerkiksi terveydentilaan liittyvistä syistä.	Viikkotuntimäärää voidaan vähentää POL 18 §:n mukaisella päätöksellä esimerkiksi terveydentilaan liittyvistä syistä.
Pääsääntöinen opetusryhmä määrittää erityisen tuen päätöksessä. Päätökselle on oltava vahvat perustelut ja syy voi olla vain oppilaan edusta lähtevä. Erityistä tukea saavalla oppilaalla päätös tehdään osana erityisen tuen päätöstä.	Pääsääntöinen opetusryhmä määrittää erityisen tuen päätöksessä. Päätökselle on oltava vahvat perustelut ja syy voi olla vain oppilaan edusta lähtevä. Erityistä tukea saavalla oppilaalla päätös tehdään osana erityisen tuen päätöstä.
Oppilaalla voi olla oppimissuunnitelma (tehostettu tuki) tai HOJKS (erityinen tuki).	Oppilaalla on aina HOJKS.
Tavoitteet ja sisällöt kuvataan oppiainejakoisesti.	HOJKSissa määritellään yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä oppilaan edistymisen arviointi toiminta-alueittain.

Oppiaineittain järjestettävä opetus	Toiminta-alueittain järjestettävä opetus
Oppilaalla voi olla eri oppiaineissa yleinen tai yksilöllistetty oppimäärä.	Oppilaalla ei ole oppiaineita. Jos on valittu toiminta-alueittain järjestettävä opetus, oppilaalla ei voi myöskään olla yksilöllistettyjä oppimääriä eri oppiaineissa.
Yleisen oppimäärän mukaisesti opiskeltavien oppiaineiden sisältöjä voidaan opettaa käyttäen opiskelun erityisiä painoalueita.	
Oppiaineiden yksilöllistetyt tavoitteet HOJKSissa johdetaan paikallisen opetussuunnitelman eri oppiaineiden yleisistä tavoitteista (vuosiluokittain).	Toiminta-alueet voivat sisältää myös yksittäisiä oppiainepohjaisia tavoitteita (esim. matemaattiset taidot), jos oppilaalla on vahvuuksia, edellytyksiä tai kiinnostusta kyseisiin oppiaineisiin.
Yksilöllistettyjen oppiaineiden tavoitteiden määrittämisessä voidaan hyödyntää myös alempien vuosiluokkien oppisisältöjä. Oppiaineen oppimäärien yksilöllistämisen tehdään yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa.	Tavoitteena on antaa tietoja ja taitoja, joiden avulla oppilas suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Tavoitteiden laadinnassa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa ja hyödynnetään oppilaan vahvuuksia ja motivaatiota.
Oppiaineiden opiskelusta voidaan vapauttaa POL 18 §:n mukaisella päätöksellä ja vapautetun oppiaineen sijasta oppilaalla voi olla muiden oppiaineiden opetusta tai ohjattua toimintaa , joka voi olla esim. arjen taitojen tai sosiaalisten taitojen harjoittelua.	
Opetus voidaan järjestää vuosiluokkiin sitomattomasti (VSOP). Oppilaalla on oma opinto-ohjelma, jos hän on VSOP-opetuksessa.	
Arviointi kuten paikallisessa opetussuunnitelmassa määrätään. Oppiaineiden yksilöllistettyjen oppimäärien todistusarviointi voi olla sanallinen.	Lukuvuosiarviointi aina sanallinen.
Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät erityinen apuvälineet opetuksen järjestäjältä. Oppilaalla mahdollisuus hakea KELAlta muita tarvitsemiaan apuvälineitä.	Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät erityinen apuvälineet opetuksen järjestäjältä. Oppilaalla mahdollisuus hakea KELAlta muita tarvitsemiaan apuvälineitä.
Oppilaan päättötodistuksen arvosanat ratkaisevat jatko-opintopaikan (kaikki vaihtoehdot).	Jatko-opintoina pääsääntöisesti työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA).

Esimerkkitarina jatkuu: MAISAN KOULUPOLKU

Äiti kertoo:

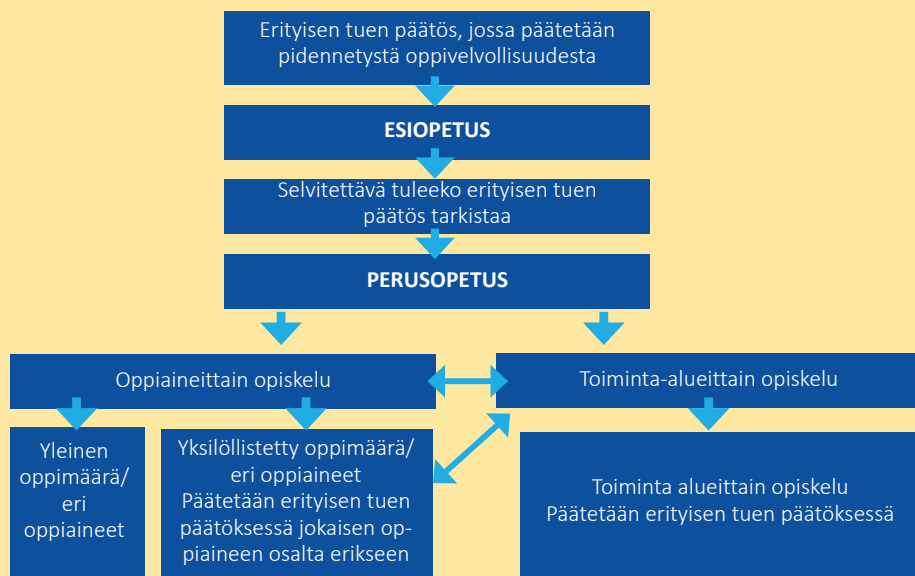
Maisan siirtyminen perusopetukseen, ekaluokkalaiseksi, tapahtui sujuvasti. Opettaja, koulunkäynninohjaajat ja luokkakaverit olivat tuttuja, koska Maisa oli ollut esiopetusvuoden samassa ryhmässä. Ensimmäisellä luokalla Maisalla alkoi oppiaineittain opiskelu, ja syksyn HOJKS-keskustelussa opettaja kertoi, että Maisalle yksilöllistetään oppiaineiden oppimääriä. Yksilöllistäminen tarkoitti, että Maisan arviointi tapahtuu hänen yksilöllisten tavoitteidensa mukaan eli Maisan opetus ei etene samaa tahtia kuin muiden ekaluokkalaisten. Maisan tavoitteiksi mietittiin yhdessä, että hän oppisi kotimaiset kirjaimet sekä lukemaan kaksikirjaimisia tavuja. Opettaja suosittelee myös kokosanojen käyttöönottamista ja siksi Maisalle laitettiin tavoitteeksi myös oppia lukemaan kokosanoja. Matematiikassa Maisa harjoitteli kellonaikoja (tasan, puoli) sekä yhteen- ja vähennyslaskuja 0–10 lukualueella. Liikunnassa Maisan tavoitteita yksilöllistettiin, koska näkö- ja liikuntavamma haastavat liikkumista. Ympäristöopin ja uskonnon oppimäärät yksilöllistettiin, mutta musiikki ja kuvataide olivat yleisen oppimäärän mukaisia, toki HOJKS:ssa huomioitiin Maisan liikunta- ja näkövammaisuuden vaikutus oppimiselle ja osaamisen näyttämiseksi. Ensimmäinen kouluvuosi sujui hyvin näillä oppimäärän yksilöllistämisillä.

Seuraavat kouluvuodet menivät mukavasti. Maisan oppi tunnistamaan noin 30 kokosanaa, ja kirjainten yhdistäminen tavuiksi onnistui pikkuhiljaa. Maisa ei kuitenkaan oppinut alkuopetuksen aikana lukemaan, ja matematiikassakin taidot junnasivat paikallaan. Oppiaineiden oppimääriä yksilöllistettiin yksi kerrallaan lisää. Tämä tarkoitti uuden pedagogisen selvityksen laatimista sekä erityisen tuen päätöksen tarkistamista lähes joka lukuvuosi. Neljännellä luokalla Maisalla oli kaikki oppiaineiden oppimäärät yksilöllistetty ja hänet oli vapautettu englannin opiskelusta. Maisalla oli oppimisen tuen apuvälineenä iPad, jonka avulla hän pystyi kuuntelemaan oppikirjoja sekä pelaamaan oppimispelisovelluksia. iPad motivoi Maisaa paljon. Maisalla oli runsaasti oppimiseen liittyviä haasteita eikä oppiminen edennyt.

Neljannen luokan syksyn HOJKS-neuvottelussa Maisan opettaja ehdotti, että Maisa siirtyisi opiskelemaan toiminta-alueittain. Toiminta-alueittainen opiskelu tarkoittaisi, että oppiaineet poistuisivat ja sen sijaan Maisan opetus keskittyisi asioihin, joita Maisa tarvitsisi, jotta voisi elää mahdollisimman itsenäistä elämää. Koulussa harjoiteltaisiin niitä taitoja, joita hän tarvitsisi arkipäivässä. Maisan oli mahdollista jatkaa luku- ja kirjoitusharjoituksia ja myös matematiikan harjoituksia, koska niistä harjoituksista ja taitotavoitteista Maisa hyötyisi tulevaisuudessa. Neljännellä luokalla Maisalla oli myös psykologin arviointi, ja psykologi suosittelee toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen siirtymistä.

Neljannen luokan keväällä Maisalle tehtiin pedagoginen selvitys, jossa perusteltiin toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen siirtyminen. Meitä huoltajia kuultiin kuulemistilaisuudessa, johon Maisakin oli kutsuttu mukaan. Kuulemistilaisuudessa olimme samaa mieltä siitä, että toiminta-alueittaiseen opetukseen siirtyminen olisi Maisan edun mukainen ratkaisu. Kesällä saimme kotiin erityisen tuen päätöksen, jossa oli päätetty siirtyminen toiminta-alueittaiseen opetukseen sekä muut Maisan tarvitsemat oppimisen tuen asiat (koulunkäynninohjaaja, apuvälineet, pidennetty oppivelvollisuus, Valterin ohjauspalvelut).

Maisa opiskeli perusopetusajan toiminta-alueittain. Maisalle kirjattiin HOJKSiin selkeät tavoitteet, jotka tähtäsivät itsenäiseen elämään. Tavoitteissa oli paljon päivittäistoimiin sekä esimerkiksi rahankäyttöön ja kodinhoitoon ja ruoanlaittoon liittyviä asioita. Lisäksi Maisa harjoitteli kokosanoilla lukemista, mutta lukemisharjoittelu kohdistui arjessa tarvittaviin asioihin. Maisa harjoitteli myös taskulaskimen käyttöä, jotta osaisi laskea, paljonko esimerkiksi ostokset maksavat. Opetuksesta poistuivat akateemiset oppitunnit ja koulupäivät olivat kokonaisvaltaisempia arjen taitojen harjoitteluun tähtääviä kokonaisuuksia. Yhdeksännen luokan päätteeksi meillä oli kotona tuplajuhlat. Maisa ja kaksoissisko Malla saivat päättötodistukset. Mallan todistuksen keskiarvo oli 8,9. Maisalla oli sanallinen todistus toiminta-alueittain arvioituna. Mallan opintie jatkuu kohti lukiota, Maisa jatkaa jatko-opintoihin ammattiopiston TELMA-linjalle (Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus).

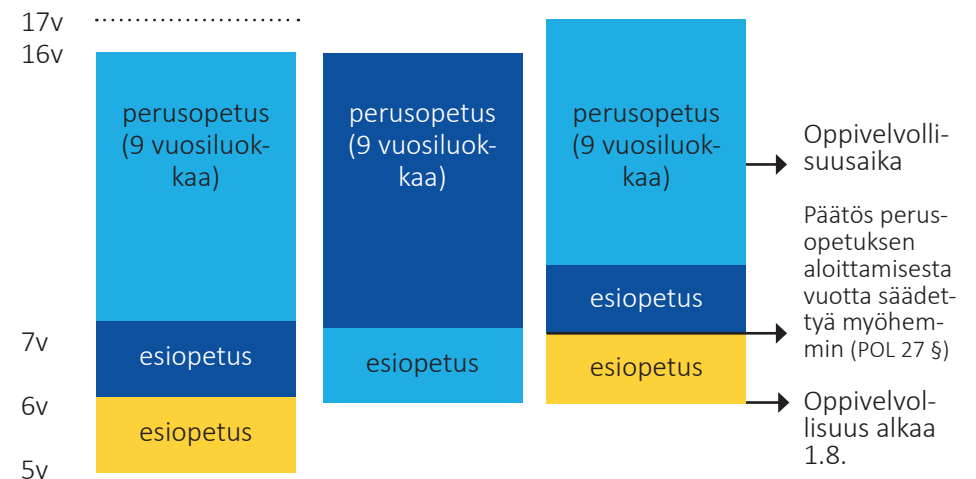
Kuvio: Esi- ja perusopetuksen polku ja tarvittavat päätökset
www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus

Mitä tarkoittaa?

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS

Perusopetuslaissa (POL 25 §) säädetään, että Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin eli sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta, ja se kestää 11 vuotta. Tätä kutsutaan pidennetyksi oppivelvollisuudeksi ja siitä päätetään osana erityisen tuen päätöstä.

Pidennetty oppivelvollisuus tarkoittaa oppivelvollisuuden alkamista vuotta säädettyä aiemmin: oppivelvollisuus ei pidenny perusopetuksen keskeltä tai lopusta. Oppivelvollisuus on suoritettu, kun 9. luokka päättyy ja saadaan perusopetuksen päättötodistus. Mikäli lapsi aloittaa koulun 7-vuotiaana, hän etenee opinnoissaan samalla vuosiluokalla kuin ikätoverinsa. Jos lapsi aloittaa ensimmäisen luokan 8-vuotiaana (perusopetuslain 27 §:n mukaisella päätöksellä) eli vuotta ikätovereitaan myöhemmin, hän on koko perusopetuksen ajan vuotta alemmalla luokalla kuin ikätoverinsa.

Kuvio: pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoja
www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus

Huoltajat hakevat lapselleen päätöstä erityisestä tuesta sekä pidennetystä oppivelvollisuudesta opetuksen järjestäjältä. Asuinkuntasi käytänteet pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvissä asioissa tietää esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, tai voit kysyä käytänteistä myös paikallisesta varhaiskasvatuksen tai esi- ja perusopetuksen asiakaspalvelusta tai palvelunohjauksesta. Myös terveydenhuollon moniammatillisen ryhmän vastuulla on auttaa huoltajia, kun pidennetyn oppivelvollisuuden tarpeesta ilmoitetaan asuinkunnan opetuksen järjestäjälle.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas on aina myös erityistä tukea saava oppilas. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta on hallinnollinen päätös, ja siitä päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä.

Usein pidennetyn oppivelvollisuuden ja erityisen tuen päätökset tehdään lapsen siirtyessä esikouluun. Jos päätös on jäänyt tekemättä tai oppilaan tilanne muuttuu esi- tai perusopetuksen aikana, voidaan päätös poikkeuksellisesti tehdä myöhemminkin. Tällöin oppivelvollisuus ei voi enää pidentyä, mutta päätös vaikuttaa oppilaan opetusryhmän kokoon ja se voi vaikuttaa myös opetettaviin oppiaineisiin. Päätös vaikuttaa myös opetuksen järjestäjän saamaan rahoitukseen.

ERITYISEN TUEN PÄÄTÖS

Erityisen tuen päätöksessä päätetään useista lapsen oikeusturvan tai opetuksen resurssien käytön kannalta keskeisistä asioista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ensimmäisen kerran perustuen psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon lapsen erityisen tuen tarpeesta (perusopetuslaki 17 § 4 mom). Jos lapsen tuen tarve muuttuu erityisen tuen päätöksessä päätettävissä asioissa, tarkistetaan erityisen tuen päätös. Jatkossa, erityisen tuen päätöksen tarkastamista varten, opetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Yhteistyö lapsen huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Ennen erityisen tuen päätöksen tekemistä on lasta, huoltajaa tai lapsen laillista edustajaa kuultava. Kuuleminen edellyttää, että kuultaville selvitetään etukäteen kuulemisen tarkoitus, esimerkiksi keskustelu erityisen tuen päätöksen tekemisestä. Kuulemisen tarkoituksena on antaa huoltajille mahdollisuus kertoa oma mielipiteensä esimerkiksi lapsen tarpeesta avustajan tai ohjaajan tukeen sekä arvio tarvittavista opetuksen apuvälineistä. Kuulemisessa selvitetään, mitä suunnitteilla oleva päätös käytännössä tarkoittaa ja miten se vaikuttaa lapsen esi- ja perusopetuksen arkeen. Hallintolain (44 §:n 3 mom.) mukaan päätöksessä on käytävä ilmi päätöksen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu tai miten asia on muuten ratkaistu, esimerkiksi päätöksessä voi olla tieto lapselle myönnettyistä avustajapalveluista.

Erityisen tuen päätöksessä määrätään seuraavat asiat (Opetushallituksen ohjeistus www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/paatos-erityisesta-tuesta)

- pääsääntöinen opetusryhmä
- mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut
- muut 31 §:ssä tarkoitetut palvelut, kuten oppilaan tarvitsemat apuvälineet tai tukijaksot Valteri-koulussa
- mahdolliset yksilöllistettävät oppiaineet, niiden lisääminen tai vähentäminen
- opetuksen järjestäminen poiketen 11 §:ssä määritellystä oppiainejaosta
- oppilaan vapauttaminen oppiaineen opiskelusta
- muut perusopetuslain 18 §:n perusteella päätettävät erityiset opetusjärjestelyt, kuten muut opetuksen sisältöjä tai järjestämistapaa koskevat järjestelyt
- päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta
- opiskelu toiminta-alueittain

Erityisen tuen päätöstä tarkistetaan lakisääteisissä kohdissa sekä aina tarvittaessa eli tilanteissa, joissa jokin erityisen tuen päätöksessä päätettävä asia muuttuu. Perusopetuslain 17 § 2 momentin mukaan opetuksen järjestäjän tulee erityisen tuen antamiseksi tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Erityisen tuen päätöksen tarkastamiseksi

- lapselle tehdään pedagoginen selvitys ja se annetaan huoltajille tutustuttavaksi,
- lasta ja huoltajaa kuullaan,
- erityisen tuen päätös tarkistetaan = tehdään uusi erityisen tuen päätös, ja
- HOJKS päivitetään vastaamaan uutta päätöstä.

Huoltaja saa erityisen tuen päätöksen tiedoksi. Erityisen tuen päätöksessä päätetään niistä asioista, joista lasta ja huoltajaa on kuultu. Muutoksenhakua varten päätökseen on liitetty valitusosoitus. Valitusosoituksessa mainitaan, mille taholle valitus tulee toimittaa, ja valitusviranomaisen yhteystiedot.

PEDAGOGINEN SELVITYS

Opetuksen järjestäjä tarvitsee ennen erityisen tuen päätöksen tarkastamista pedagogisen selvityksen. Pedagoginen selvitys sisältää

- lapsen opetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen hänen oppimisensa etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta erityisestä tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun koosteen muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi. Pedagoginen selvitys tehdään lakisääteisesti määrättyissä erityisen tuen päätöksen tarkistamisen kohdissa (toisen vuosiluokan jälkeen ja ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä) sekä aina tarvittaessa. Esi- ja perusopetuksessa erityisen tuen päätöksen tarkistaminen voi tulla kyseeseen, jos lapselle suositellaan toiminta-alueittain järjestettävää opetusta perusopetuksen alkaessa tai lapsen pääsääntöistä opetusryhmää perusopetuksessa ei olla määriteltä aiemmassa erityisen tuen päätöksessä. Pedagogisen selvityksen pohjalta opetuksen järjestäjä tekee hallinnollisen päätöksen lapsen erityisestä tuesta sekä siihen kirjattavista asioista. Pedagogisessa selvityksessä perustellaan lapsen tuen tarve asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Esimerkiksi, jos lapsi hyötyy aikuisen ohjauksesta ja tuesta, on tärkeää perustella ohjauksen ja tuen tarve pedagogisessa selvityksessä. Sen perusteella erityisen tuen päätöksessä voidaan päättää esimerkiksi avustajaresurssin myöntämisestä lapselle.

Voit tutustua pedagogisen selvityksen mallilomakkeeseen ja pedagogiseen selvitykseen perustuvaan esitys erityisen tuen päätöksen sisällöstä-lomakkeeseen Opetushallituksen sivuilla, www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tuen-lomakkeet. Voit lukea lisää pedagogisesta selvityksestä paikallisesta opetussuunnitelmasta. Lähde: www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetus-suunnitelman_perusteet_2014.pdf

HOJKS

Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tehdään esi- ja perusopetuksessa **henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)**, jossa kuvataan, kuinka lapsen esi- tai perusopetus käytännössä toteutetaan, mikä on lapsen opetuksen lähtötilanne ja mitkä ovat lapsen oppimisen tavoitteet niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.

HOJKS pohjautuu lapsen opetussuunnitelmaan. Lapsen opetussuunnitelmana on esiopetuksessa esiopetuksen opetussuunnitelma ja perusopetuksessa perusopetuksen opetussuunnitelma, jolloin opetus järjestetään joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Lapsella voi olla vain yksi opetussuunnitelma kerrallaan.

Lisäksi HOJKSiin kirjataan kaikki pedagogiset ratkaisut ja opetuksen järjestäminen käytännössä sekä yhteistyö, joiden avulla tavoitteisiin pyritään. HOJKS on kirjallinen suunnitelma lapsen esi- tai perusopetuksen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta. Näitä voivat olla muun muassa erityisopetus, koulunkäynninohjaajan tuki, oppiaineiden yksilöllistäminen tai tuntijaon muuttaminen. Kaikki lapsen saama tuki kirjataan HOJKSiin. Opettaja vastaa HOJKSin kirjauksista sekä pedagogisten tavoitteiden laadinnasta. Huoltajat tekevät yhteistyötä opettajan kanssa HOJKSin laadinnassa.

HOJKSissa määritellään muun muassa

- opiskelun erityiset painoalueet tai oppiaineen oppimäärän yksilöllistämisen (oppiaineittain etenevä opetus)
- oppilaan edistymisen seuranta ja arviointi
- oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin
- arviointitavat ja ajankohdat
- oppilaan itsearviointi
- muut pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat, kommunikointitavat ja oppimateriaalit.

Mikäli lapsella on kuntoutussuunnitelma tai muita asiantuntijalausuntoja, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Huoltajan luvalla HOJKS-neuvotteluun voi osallistua oppilaan kuntoutuksesta vastaavia terapeutteja tai muita yhteistyötahoja. HOJKS laaditaan lukuvuosittain. HOJKSissa määritellään myös tuen ja HOJKSin seuranta ja arviointi. HOJKSin toteutumista seurataan vähintään kerran lukuvuodessa yhdessä huoltajien ja oppilaan kanssa.

Lähde: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/erityinen-tuki

PERUSOPETUKSEN ALOITTAMINEN VUOTTA SÄÄDETTYÄ MYÖHEMMIN (POL 27 §)

Esiopetusvuoden tai -vuosien tavoitteena on oppia taitoja, jotta lapsi voi siirtyä perusopetukseen. Mikäli lapsen 6-vuotiaana alkavan esiopetusvuoden aikana huomataan, että lapsi hyötyisi sekä olisi lapsen edun mukaista jatkaa esiopetuksessa, voidaan lapselle tehdä perusopetuslain 27 §:n mukainen päätös. Päätös tarkoittaa, että lapsi aloittaa perusopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Päätöksen perusteluihin tarvitaan psykologinen tai lääketieteellinen lausunto, jossa on oltava perustelut perusopetuksen aloittamisen siirtämiseen. Lausunnoissa olisi hyvä ottaa kantaa, että tuoko esiopetuksessa jatkaminen lapselle lisää tiedollisia ja taidollisia sekä sosiaalisia ja psykologisia valmiuksia aloittaa perusopetus vuoden päästä.

Perusopetuksen aloittamista vuotta säädettyä myöhemmin **ei voi suunnitella tai päättää etukäteen**, esimerkiksi esiopetuksen alkaessa tai pidennettyä oppivelvollisuutta suunniteltaessa. Päätöksen asiasta tekee aina opetuksen järjestäjä. Päätöstä tehtäessä huomioidaan esiopetuksen henkilöstön kanta asiaan. Mikäli lapsi on aloittanut niin sanotussa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa 5-vuotiaana, on perusopetuslain 27 §:n mukainen päätös oppivelvollisuuden aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin mahdollista vain poikkeustilanteissa. Tällainen harvinainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, jos lapsella on paljon poissaoloja esiopetuksesta.

OPPIMISEN TUEN KOLMIPORTAISUUS: TUEN TASOT

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tukimuotoja ovat perusopetuksessa esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, avustajapalvelut ja erityiset apuvälineet. Jokaisella tuen tasolla voidaan käyttää kaikkia eri tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätökseen perustuvaa erityisopetusta.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana päiväkodin tai koulun arkea. **Tehostettu tuki** on oppilaan oppimisen ja esiopetuksen sekä koulunkäynnin jatkuvampaa, voimakkaampaa ja yksilöllisempää tukemista. Ennen tehostetun tuen aloittamista lapselle tehdään pedagoginen arvio. Tehostettua tukea annetaan lapselle laadittavan oppimissuunnitelman mukaisesti.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja oppilaan saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Huoltajan tuki, moniammatillinen yhteistyö ja yksilöllinen ohjaus ovat tärkeitä. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä esim. lääkärin tai psykologin lausuntojen perusteella, ja erityisen tuen antaminen aloitetaan lapsen aloittaessa esiopetuksessa. Lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Kuntien kouluissa saattaa olla ns. **vaativan erityisen tuen** ryhmiä. Vaativa erityinen tuki ei ole oppimisen tuen neljäs porras. Vaativaa erityistä tukea kasvunsa, oppimisen tai koulunkäyntinsä tueksi voivat tarvita lapset ja nuoret, joilla on vakavia psyykkisiä pulmia, moni- tai vaikeavammaisuutta, kehitysvammaisuutta tai autismikirjoa. Nämä lapset ja nuoret tarvitsevat koulunkäyntinsä ja kuntoutumisensa tueksi erityisen intensiivistä, suunniteltua ja moniammatillista tukea.

Lähde: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki

TOIMINTA-ALUEITTAIN JÄRJESTETTÄVÄ OPETUS

Kun oppilaalla on vaikea kehitysvamma, jokin muu vakava vamma tai sairaus, voi olla, että oppiaineittain etenevä opiskelu ei ole oppilaan edun mukaista. Oppiaineittain etenevän opiskelun vaihtoehtona on toiminta-alueittain järjestettävä opetus. Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Toiminta-alueittainen opetus on mahdollista perusopetuksessa.

Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaiskehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä. Toiminta-alueittaisessa opetuksessa oppilas ei opiskele erillisiä oppiaineita, vaan hänen yksilölliset oppimistavoitteensa määritellään viiden toiminta-alueen mukaisesti.

Toiminta-alueet ovat

- **motoriset taidot**
- **kieli ja kommunikaatio**
- **sosiaaliset taidot**
- **päivittäisten toimintojen taidot**
- **kognitiiviset taidot**

Voit lukea lisää toiminta-alueiden sisällöistä ja toiminnoista perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet Toiminta-alueittaisen opetuksen oppimistavoitteisiin ja toimintoihin voi tutustua Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin Palapelimallista, joka löytyy Valterin nettisivuilta www.valteri.fi/koulu/valteri-ops/ VIP-verkoston nettisivuilla on myös tietoisuvideoita ja tietoa toiminta-alueittaisesta opetuksesta: www.vip-verkosto.fi

ERITYISET OPETUSJÄRJESTELYT (POL 18 §)

Erityisistä opetusjärjestelyistä säädetään perusopetuslain pykälässä 18. Tämä pykälä mahdollistaa oppilaan opiskelun järjestämisen osittain toisin kuin perusopetuslaissa säädetään ja opetussuunnitelman perusteissa määrätään. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä. Jos oppilaan viikkotuntimäärää vähennetään, tulee tähän olla terveydelliset perusteet. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset, joten ensisijaisesti tarvitaan asiantuntijalausunto oppilaan joko somaattisesta tai psyykkisestä tilanteesta, joka estää tai vaikeuttaa koulunkäyntiä. Kaikkien erityistä tukea saavien oppilaiden osalta päätös erityisistä opetusjärjestelyistä (POL 18 §) tehdään osana erityisen tuen päätöstä. Tämän jälkeen oppilaan HOJKSissa kuvataan konkreettisesti, miten oppilaan opiskelu toteutetaan käytännössä. Voit tutustua myös VIP-verkoston tietoisuun aiheesta vip-verkosto.fi/vip-tietoisuut/

OPISKELUHUOLTO

Opiskeluhuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa päiväkot-, koulu- ja oppilaitosyhteisössä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus ja hänen hyvinvointinsa edistäminen. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ehkäisevänä, koko yhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona.

Oppilaalla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon. Yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon sisältyvät kouluterveydenhuollon palvelut ja kuraattori- ja psykologipalvelut sekä yksittäistä oppilasta koskeva monialainen oppilashuolto. Oppilaalla on oikeus psykologi- tai kuraattoripalveluihin säädettyssä määräjärjestelmässä. Opiskeluhooltoon kuuluu monialainen asiantuntijaryhmä, joka koostuu tapauskohtaisesti oppilaan tueksi. Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja sen toteuttaminen edellyttää huoltajan suostumusta. Asian käsittely myös yksittäisen oppilaan tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Voit tutustua opiskeluhooltoon myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelmien-perusteet

Lähde: www.oph.fi

AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta tarjoaa virikkeellistä ja turvallista toimintaa lapsille/oppilaalle ennen esiopetusta tai koulupäivää ja sen jälkeen. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on

- tukea kodin ja koulun kasvatustyötä
- tukea lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua
- edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa
- ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta
- tarjota lapsille monipuoliset mahdollisuudet osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan
- mahdollistaa lepo rauhallisessa ympäristössä ammattitaitoisen ja tehtävään soveltuvan henkilön valvonnassa.

Perusopetuslain mukainen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on tarkoitettu 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille.

Oppilaalle tehtävä oppimissuunnitelma (tehostettu tuki) sekä erityiseen tukeen kuuluva henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) voivat tarvittaessa sisältää kuvaukset oppilaan osallistumisesta aamu- ja iltapäivätoimintaan sekä yhteistyöstä kyseisen toiminnan järjestäjän kanssa. Niissä voidaan kuvata, miten aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteet ja toimintamallit tukevat oppilaan kehitystä. Tällä tavoin oppilaan päivästä muodostuu kasvatuksellinen kokonaisuus. Tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta, näihin liittyvät asiakirjat ja asiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä. Oppilasta koskevien salassa pidettävien tietojen luovuttaminen aamu- ja iltapäivätoiminnan henkilöstölle edellyttää huoltajan antamaa yksilötyä tiedonsiirtolupaa. Lähde: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/aamu-ja-iltapaivatoiminta

OPETUKSEN YHTEISTYÖTAHOJA

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri

Valteri on Opetushallituksen alaisuudessa toimiva valtakunnallinen Oppimis- ja ohjauskeskus, jolla on kuusi toimipistettä Suomessa. Jokaisessa Valterin toimipisteessä on myös koulu, joka tarjoaa opetusta esi-, perus- ja lisäopetuksen oppilaille. Oppilaan asuinkunta hakee oppilaspaikkaa Valteri-koulusta.

Valteri tukee lähikouluperiaatteen toteutumista tarjoamalla monipuolisia palveluja yleisen, tehostetun ja erityisen tuen tarpeisiin. Valteri tarjoaa oppilaille, heidän perheilleen ja lähityöntekijöilleen tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin. Palvelut voivat esimerkiksi olla ohjauskäyntejä päiväkotiin ja kouluun, tukijaksoja joko paikallisesti tai Valteri-koulussa, arviointeja ja kuntoutusta. Valteri tarjoaa myös koulutusta, kuntakumppanuutta, konsultointia, työnohjausta ja oppimateriaaleja sekä julkaisuja. Valterin palvelut ovat mahdollisia suomeksi ja ruotsiksi. Valterin toimintaan voit tutustua osoitteessa www.valteri.fi

Elmeri-koulu

Elmeri-koululla tarkoitetaan erityiskouluja, jotka ovat olleet erityishuoltopiirien ylläpitämiä. Nykyään ne ovat kuntien tai kuntayhtymien ylläpitämiä. Elmeri-kouluja on kymmenen ja niiden opetuksen järjestäjinä voivat olla sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymät tai kunnat.

Elmeri-koulut tarjoavat opetusta kehitysvammaisille, autismitietäjien oppilaille ja psykososiaalista tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Opetusta annetaan sekä toiminta-alueittain että oppiaineittain. Opetusta annetaan kehitysvammaisille, autismitietäjien oppilaille sekä psykososiaalista tukea tarvitseville oppilaille. Osa kouluista tarjoaa myös esiopetusta, lisäopetusta ja lyhytaikaista opetusta intervalli-, tutkimus- ja kuntoutusjaksoilla oleville oppilaille.

OTTEITA PERUSOPETUSLAISTA (POL 1998/628)

17 § Erityinen tuki

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Erityisen tuen antamista koskevassa päätöksessä on määrättävä oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä muut 31 §:ssä tarkoitetut palvelut sekä tarvittaessa 1 momentissa tarkoitettu oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä hankittava oppilaan opetuksesta vastaavilta selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä ja oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta sekä tehtävä näiden perusteella arvio

erityisen tuen tarpeesta (pedagoginen selvitys). Pedagogista selvitystä on tarvittaessa täydennettävä psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

17a § Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Suunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä

oppilaan ja huoltajan tai tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelmasta on käytävä ilmi oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Suunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi. Suunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa.

18 § Erityiset opetusjärjestelyt

Oppilaan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin tässä laissa ja sen nojalla säädetään ja määrätään, jos: 1) oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot; 2) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai 3) se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.

25 § Oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta 1 momentissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta.

26 a § Esiopetukseen osallistuminen

Oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuotena lapsen on osallistuttava vuoden kestäväan esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen on osallistuttava 26 §:n 1 momentin mukaisesti esiopetukseen oppivelvollisuuden alkamisvuonna. Lisäksi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta.

Sellaisella lapsella, joka 27 §:n mukaisesti aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin, on oikeus saada esiopetusta tämän pykälän 1 momentissa säädetyn lisäksi myös oppivelvollisuuden alkamisvuonna.

27§ Opetuksen poikkeava aloittamisajankohta

Lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsella psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella on edellytykset suoriutua opiskelusta. Opetuksen järjestäjä voi mainittujen selvitysten perusteella antaa lapselle luvan aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin.

Lähde: www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628

HYÖDYLLISIÄ MATERIAALEJA JA LINKKEJÄ

Palapelimalli toiminta-alueittaiseen opetukseen: www.valteri.fi/wp-content/uploads/2017/09/TOI-opetuksen-tukimateriaali-PALAPELIKUVIOLLA.pdf

Pedagogisen selvityksen ja HOJKS:n mallilomakkeet: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tuen-lomakkeet

Toimintakykyarvio: <https://toimintakykyarvio.fi/>

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri: www.valteri.fi

Elmeri-koulut: <https://docplayer.fi/53291651-Vaativa-erityinen-tuki-esi-ja-perusopetuksessa.html>

VIP-verkosto: <https://vip-verkosto.fi/>

TUVET: <https://www.tuvet.fi/>

Hyttiäinen M., Kokko L., Mäki M., Pietiläinen E. & Virtanen P. 2014. Vaikeavammaisten oppilaiden opetus – Esiopetuksesta peruskoulun päättymiseen. 3. uudistettu painos. Helsinki: Erja Pietiläinen ja Maiju Mäki, Kehitysvammaliitto ry.

Juurikainen, O. 2018. Saatan oppia hitaasti. Vinkkejä toiminta-alueittain opiskelevien lasten ja nuorten opetukseen. Sanoina: Saksa.

LÄHTEET

Perusopetuslaki www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628

Perusopetusasetus www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980852

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelmien-perusteet

Esiopetussuunnitelman perusteet 2014 www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

ERITYISEN TUEN PÄÄTÖS: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/paatos-erityisesta-tuesta
www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/erityinen-tuki

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus

TOIMINTA-ALUEITTAINEN OPETUS www.valteri.fi/artikkelit/tavoitteet-kootaan-yksilöllisesti-toiminta-alueittain-opiskelun-palapelimalli/ www.valteri.fi/artikkelit/tavoitteen-asettamisen-toimintakyky-huomioiden/

OPISKELUHUOLTO: Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287
www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhuolto

AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/aamu-ja-iltapaivatoiminta
Aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2011

Opetushallituksen ohjeistukset www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot

Tämä opas on suunnattu vaikeasti vammaisten tai vakavasti sairaiden lasten huoltajille, kuntoutustyön ja terveydenhoidon ammattilaisille, varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstölle. Oppaassa selvennetään asioita, joita tulee huomioida suunniteltaessa lapsen esi- ja perusopetusta. Lisäksi oppaassa kerrotaan esi- ja perusopetuksessa olevien termien ja hallinnollisten päätösten merkityksestä. Tavoitteena on antaa ymmärrettävästi tietoa siitä, kuinka vaikeasti vammaisen tai vakavasti sairaan lapsen opetukseen liittyvät hallinnolliset päätökset vaikuttavat hänen koulupolkuunsa.

KESKEISTÄ!

- Lapsen opintopolun suunnittelu voidaan aloittaa, kun lapsi on 4-vuotias
- Kodin, varhaiskasvatuksen, koulun ja lapsen kuntouttajien sekä terveydenhuollon asiantuntijoiden yhteistyö on tärkeää, kun suunnitellaan lapsen esi- ja perusopetusta
- Pidentetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan lapsen esiopetus voi olla kaksivuotinen ja alkaa jo lapsen ollessa 5-vuotias
- Perusopetuksessa opetus järjestetään joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain
- Erityisen tuen päätöksessä päätetään useista lapsen oikeusturvan tai opetuksen resurssien käytön kannalta keskeisistä asioista
- Pedagogisessa selvityksessä perustellaan erityisen tuen päätöksessä päätettävät asiat lapsen oppimisen tuki ja yksilölliset tarpeet huomioiden

Oppaan kokoamisesta ovat vastanneet:

VIP-verkoston toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen teemaryhmä

Päivi Läng, ohjaava opettaja, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri

Lauri Rätty, erityisluokanopettaja, Jyväskylä

Pirjo Koivula, opetusneuvos, Opetushallitus

Irene Rämä, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto

Aino Äikäs, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto

Maarit Lasanen, rehtori, Elmeri-koulut

Hannu Heiskala, lastenneurologi, linjajohtaja (em.), HUS

Suvi Kivimäki, psykologi, Helsinki

Maarit Varvikko, sosiaalityöntekijä, Helsinki

Kuvat: iStockphoto | Taitto: Kati Poikonen

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

VALTERI